

ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ УСНОГО МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ МОВНОГО ВНЗ З ОПОРОЮ НА РІЗНІ ВИДИ НАОЧНОСТІ

У статті розглянуто етапи формування вмінь монологічного мовлення студентів з використанням вербальної наочності (початковий етап).

Згідно з Програмою іноземних мов для студентів педагогічних університетів та інститутів, головною метою навчання іноземних мов є розвиток комунікативної компетентності та вільного мовного спілкування у тих, хто вивчає мову, з метою формування комунікативних моделей ефективного спілкування шляхом формування їх лінгвістичної, комунікативної компетенцій та соціокультурних знань [1].

Психологічні механізми сприйняття мовлення були в полі зору учених-психолінгвістів, психофізіологів, психологів, таких, як Л.С. Виготський, М.І. Жинкін, І.О. Зимня, О.О. Леонтьєв, А.Р. Лурія, Т.В. Рябова та ін.

Досліджені також лінгвістичні особливості цієї форми мовлення у працях Л.І. Лазаркевича, Б.А. Лапідуса, В.Л. Скалкіна та ін.

У дослідженнях останніх років визначився ряд напрямків розробки відбору комунікативних одиниць, необхідних для успішного оволодіння монологічним мовленням у рамках комунікативного підходу до вивчення іноземної мови; укладено перелік комунікативних функцій монологічного мовлення; розроблена класифікація основних типів монологічних висловлювань: монолог-опис, монолог-повідомлення, монолог-міркування, монолог-розповідь (А.А. Алхазішвілі, М.С. Балабайко, Д.Х. Баранник, І.В. Самойлюкевич, Н.І. Складенко та ін.); розглянуто деякі питання щодо формування вмінь монологічного мовлення.

Проте робіт, присвячених формуванню вмінь усного монологічного мовлення з опорою на вербальну наочність, на наш погляд, недостатньо, хоча саме цей вид наочності має широко використовуватися на початковому етапі мовного вищого закладу освіти (МВЗО). Все це свідчить про актуальність вибраної нами теми. Метою даної роботи є виділення комунікативних типів монологу, найбільш близьких до умов реального спілкування, та розробка поетапної методики формування вмінь усного монологічного мовлення з опорою на вербальну наочність.

У процесі навчання іноземної мови необхідно враховувати вікові особливості студентів МВЗО для того, щоб раціонально організувати процес навчання, підібрати вправи і завдання, які відповідають інтересам і можливостям даної вікової групи. Психологи визначають вік студентів початкового етапу МВЗО (18-19 років) як період пізнього юнацтва або початку дорослості. На відміну від підлітка і юнака, вісімнадцятирічна людина є дорослою як у біологічному, так і в соціальному відношенні. У цей період у студентів приходить почуття відповідальності, свідоме ставлення до навчання, що дає можливість для стимулювання спілкування студентів на уроках іноземної мови.

Молодший етап МВЗО визначається перехідним етапом від школи до ВНЗ. Згідно з Рекомендаціями Ради Європи, вступники до МВЗО мають володіти іноземною мовою Рівнем В1. Це означає, що вони мають бути спроможними:

- розуміти основні думки прочитаного або прослуханого тексту на знайому тематику, яка вивчається у школі і стосується повсякденного життя молоді, відпочинку, інтересів тощо;
- спілкуватися у більшості ситуацій, які можуть виникнути під час подорожі до країни, мову якої вони вивчають;
- висловлюватися в межах знайомої тематики, яка вивчається у школі або стосується їхніх безпосередніх інтересів;
- описувати події, власний досвід, сподівання, прагнення і плани на майбутнє, а також давати стисле обґрунтування та пояснення думок, точок зору чи планів [1].

Спостереження показують, що навіть при сформованості лексичних, граматичних та інших навичок, умінь читання, аудіювання та письма, у студентів виникають значні труднощі в спілкуванні. Це підтверджує необхідність використання різних видів опор, оскільки аналіз підручників, які використовуються МВЗО [2], свідчить про те, що приділено недостатньо уваги використуванню наочності в оволодінні усним монологічним мовленням.

Практичною метою навчання монологічного мовлення виступає формування мовленнєвих монологічних вмінь. Під монологічними вміннями розуміють вміння правильно в мовному плані, логічно, послідовно, достатньо повно, комунікативно вмотивовано й творчо користуватися мовними засобами іноземної мови. Всі ці якості мовленнєвих монологічних умінь формуються за допомогою відповідних вправ.

Ми пропонуємо два етапи комплексу вправ для навчання монологічному мовленню. Вправи I етапу – етапу систематизації: I група – продуктивні вправи з частковою детермінацією; II етап – творчий: II група вправ – продуктивні недетерміновані вправи, які дають студентам повну свободу у виборі засобів і змісту висловлювання.

Для забезпечення логічної зв'язності висловлювання студентам запропоновано різні опори: невербальні, вербальні, комбіновані. Вибір опори визначається викладачем у кожному конкретному випадку залежно від типу

монологу, на оволодіння яким спрямована вправа, а також від рівня навченості групи та окремих студентів [3:180].

У ролі зображальної опори можуть виступати окремі малюнки, слайди, тематичні та сюжетні картинки, композиції на магнітній дошці, кодограми.

До вербальних опор можна віднести тексти, підстановчі таблиці, структурно-мовленнєві схеми та логіко-синтаксичні схеми висловлювання. Вони здатні забезпечити логічний зв'язок речень, їх граматичну правильність, належний вибір усіх необхідних засобів та прийомів для побудови власного висловлювання, створювати можливості для варіювання змісту залежно від реальних обставин.

У багатьох випадках, зокрема при оволодінні монологом-описом, доцільно використовувати комбіновані або змішані вербально-зображальні опори [3:185]. Вони підказують тематику, певний зміст та логічну послідовність висловлювання. Це може бути, наприклад, план квартири з назвами кімнат, яскраві запрошення на святкування свят, анкети, меню, комікси, ребуси тощо.

Наведемо приклади II групи вправ на формування монологічних вмінь з опорою на вербальні наочності.

Вправи на формування вмінь самостійно продукувати монолог з елементами опису на снові тексту "One Day of Peter's Life" by Peter and Heidi Elliott [4:64].

1. Describe Peter's activities during the day and explain the reason of them. 2. Find three things you used to do nearly every day in your childhood, describe how it was. 3. Describe Peter's day as if you were his mother. 4. You are having a dream about Peter's life in ten years. What do you think it will be? 5. At last everything has been finished. It's time to go to bed. It was the busiest day in your life. What was the day like?

Вправи на формування вмінь самостійно продукувати монолог з елементами повідомлення на основі тексту "The Zhytomyr State University" [5].

1. You are an exchange student in Great Britain. Speak about the University according to the plan. 2. If you had a chance what report would you make to the local newspaper about the University. 3. Your friend is eager to enter the Zhytomyr University but doesn't know which faculty to choose. Give him all necessary information about the departments at the University. 4. Ask your parents to tell you about what it was like when they studied at the University. Present an oral report on changes in Ukrainian universities. 5. Carry out a survey entitled "University Life Needs Changes". Ask your fellow students what they would like to change first, second and so on. Analyze the results of the investigation and report them to the class.

Вправи на формування вмінь самостійно продукувати монолог з елементами міркування на основі фрагменту "Thanksgiving" з відео курсу "Family Album, USA" [6:61].

1. If you had Thanksgiving Day in your country, say what traditions of its celebration you would like to have. Give your reason and evaluation. 2. You are Philip. You are on business. You failed to return home to Thanksgiving. Tell your colleagues about your family eating traditions on this holiday and why it is so important for you. 3. Compare the celebration of Thanksgiving Day in the USA and Ukraine. Is there a special holiday to celebrate the harvest in your country? 4. You are going to receive American guests just on Thanksgiving. What would you treat them to? Give your reasons. 5. You are invited to a famous TV program "The Man is What He Eats". What dish will you choose to represent and why?

Вправи на формування вмінь самостійно продукувати монолог з елементами розповіді на основі уривку "Carry Goes To a Department Store" ("Sister Carry" by Theodore Dreiser) [2:270].

1. Speak about Carry's experience in doing shopping as if you were a shop-assistant. 2. You have just come back from London. The thing you liked most there was doing shopping. Tell your parents about your last visit to the shop in London. 3. Say what Carry might tell her sister about her visit to the shop when she came home. 4. Imagine that Carry followed Drouet's advice. Change the ending of the extract. 5. Some psychologists say that people fall under different customer categories: "A Fun Shopper", "A practical Shopper", "A Reluctant Shopper". Say what category you belong to. Ground your choice.

Дана методика може бути використана не тільки у мовних вищих закладах, але і в ліцеях, гімназіях, училищах і ВНЗ немовного профілю.

1. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання): Проект / Колектив авт.: С.Ю.Ніколаєва, М.І.Соловей та ін.; Київ. держ. лінгв. ун-т та ін. – Київ, 2001.
2. Практический курс английского языка: 1 курс: Учеб. для пед. вузов / Под ред. В.Д.Аракин. – 5-е изд., пере раб. и доп. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 544 с.
3. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / Кол. авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
4. Меркулова Е.М., Филимонова О.Е. Английский язык для студентов университетов. Чтение, письменная и устная практика. – СПб.: Издательство "Союз", 2002. – 384 с.
5. Житомирський державний педагогічний університет імені Івана Франка / Під ред. О.Г.Грищенко. – К. вид-во "Техніка", 1999.
6. Beckerman, Howard. Family Album, USA; Viewer's Guide 1 exercises and activities. К.: "Основи", 1995. – 167 с.

Матеріал надійшов до редакції 7.04.04р.

Т.Ю. Григор'єва. Формування вмінь усного монологічного мовлення студентів початкового етапу мовного ВНЗ з опорою на різні види наочності

Григорьева Т.Ю. Формирование умений устной монологической речи студентов начального этапа языкового вуза с опорой на разные виды наглядности.

В статье рассматриваются этапы формирования монологических умений студентов с опорой на вербальную наглядность.

Grigoryeva T.Yu. Formation of Oral Monological Skills of Junior Language Students on the Basis of Visuality.

The article deals with the stages of formation of monological skills of junior language students using verbal visuality.